

POSTANOWIENIE

Dnia 24 marca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSA K. Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. J., B. Sz., B. S., M. S.
przeciwko A. P. SA w D. o odprawę pieniężną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 marca 2011 r.,
zażalenia powódek na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.
z dnia 8 listopada 2010 r.,

I. oddala zażalenie

**II. zasądza od powódek: J. J., B. Sz., B. S., M. S. na rzecz
pozwanego A. P. SA w D. kwoty po 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł
tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za
postępowanie zażaleniowe.**

Uzasadnienie

Powódki: J. J., B. Sz., B. S. i M. S., po ostatecznym sprecyzowaniu powództw, domagały się zasądzenia od pozwanej A. P. S.A. w D. - różnic pomiędzy wypłaconymi a należnymi - w ich ocenie - odprawami, przewidzianymi w „Programie Odejść Pracowniczych - 2009 edycji II” – w następujących kwotach:

28.390,33 zł – J. J., 28.390,33 zł – B. Sz., 28.288,18 zł – B. S., 33.989,63 zł – M. S.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w C. z dnia 22 lipca 2020 r., sygn. akt „,157/09, umorzono postępowanie w zakresie, w jakim powódki żądały pierwotnie, a następnie cofnęły pozwy o odszkodowania za naruszenie przez pozwanego zasady równego traktowania oraz oddalono powództwa w pozostałej części.

Sąd Rejonowy uznał, że Program Odejść Pracowniczych - 2009 oraz pakty socjalne, zawierane w związku z restrukturyzacją, należy traktować jako zakładowe źródło prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 2 k.p. Ponieważ stosunki pracy powódek zostały rozwiązane wskutek wypowiedzenia powódkom umów o pracę, a nie na zasadzie porozumienia stron - Sąd stwierdził, że powódki nie spełniły przesłanek wynikających z Programu Odejść Pracowniczych, dlatego ich roszczenia nie zasługują na uwzględnienie.

Powódki wniosły apelacje od powyższego wyroku, zaskarżając go w części, w jakiej oddalono powództwa. Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 8 listopada 2010 r., sygn. akt ...465/ 10, oddalił apelacje powódek oraz zasądził na rzecz pozwanej od każdej z powódek kwoty po 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Sąd ustalił, że pracodawca złożył powódkom ofertę rozwiązania stosunku pracy na mocy porozumienia stron i wypłaty odpraw w kwotach po 43.000 zł. Powódki zaś złożyły wyraźne oświadczenie woli na tak złożoną ofertę, że „nie wyrażają zgody”. Ostatecznie rozwiązanie umowy o pracę między stronami nastąpiło na skutek wypowiedzenia przez pracodawcę. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że powódki nie spełniły przesłanek wynikających z Programu Odejść Pracowniczych II, a zatem roszczenia o zasądzenie odpraw w kwotach wynikających z powyższych przepisów są bezzasadne. Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelacje, o kosztach procesu rozstrzygając na mocy art. 98 k.p.c.

Postanowienie zawarte w punkcie 2 wyroku Sądu Okręgowego w K., zaskarżył w imieniu powódek ich pełnomocnik, zarzucając temu postanowieniu: niezastosowanie art. 102 k.p.c. w związku z art. 98 k.p.c., poprzez nieuznanie przez sąd odwoławczy, iż zachodzi szczególny przypadek warunkujący

odstąpienie od obciążenia strony powodowej kosztami zastępstwa procesowego. Wskazując na powyższe zarzuty, wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i jego zmianę polegającą na odstąpieniu od obciążenia powódek kosztami zastępstwa procesowego, a także zasądzenie na rzecz powódek kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. Przepis ten stanowi, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów, albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Sąd odwoławczy oddalił apelacje powódek oraz obciążył stronę powodową kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym w wysokości po 900 złotych od każdej z powódek na rzecz pozwanej. Przepis art. 102 k.p.c. przewiduje wyjątek od zasady odpowiedzialności strony przegrywającej sprawę za koszty procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Ustalenie, czy w sprawie zachodzi "wypadek szczególnie uzasadniony", zależy od swobodnej oceny sądu, jednak ocena ta musi uwzględniać wszystkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na jej podjęcie. Do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu, według doktryny, zaliczyć można nie tylko te związane z samym przebiegiem postępowania, ale również dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony.

W ocenie Sądu Najwyższego sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej sprawę nie stanowi podstawy zwolnienia – na podstawie art. 102 – od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że występują dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego. Ocena sądu, czy w sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, pozwalający na zastosowanie art. 102 k.p.c., powinna obejmować wszystkie znane sądowi (ujawnione przez strony) okoliczności, które mogą mieć wpływ na podjęcie decyzji na podstawie tego przepisu. Mogą to być zarówno okoliczności związane z przebiegiem procesu, jego przedmiotem, jak i dotyczące

sytuacji życiowej strony, ocenianej z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 października 2010r., I PZ 19/10, niepubl.).

W zażaleniu pełnomocnik skarżących wskazuje, że powódki nie dochodziłyby swoich praw na drodze postępowania sądowego, gdyby nie miały subiektywnego poczucia ich zasadności. Tymczasem obowiązek poniesienia tak wysokich kosztów postępowania z zakresu prawa pracy oznacza w praktyce dla powódek zamknięcie drogi do sądu, co pozostaje w sprzeczności z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r., której Polska jest sygnatariuszem. Gdyby powódki miały świadomość, że próba podjęcia sądowej walki o ich prawa będzie skutkowałą nałożeniem na nie tak wysokich kosztów - nie zdecydowałyby się na skierowanie sprawy na drogę postępowania sądowego. Obciążenie pracownika tak wysokimi kosztami stanowi "barierę finansową" i stoi w sprzeczności z interesem strony w dochodzeniu roszczeń (obrony praw) w postępowaniu sądowym. Pełnomocnik powódek powołał się przy tym na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 lipca 2005 r., sprawa Podbielski przeciwko Polsce, Nr 39199/98, Wybór orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich 2005, nr 2, s. 75-89).

Z tego orzeczenia Trybunału wynika jednak, że w niektórych przypadkach, zwłaszcza związanych z warunkami dopuszczalności apelacji, różne ograniczenia, włącznie z ograniczeniami finansowymi, mogą być nakładane na dostęp do "sądu" lub "trybunału". Niemniej jednak ograniczenia te muszą realizować uzasadniony prawnie cel i musi zostać zachowana rozsądna relacja proporcjonalności pomiędzy stosowanymi środkami a tym uzasadnionym prawnie celem, który ma zostać w ten sposób zrealizowany. Wymóg wnoszenia opłat sądowych w sądach cywilnych w związku z powództwami lub odwołaniami przedstawianymi do rozstrzygnięcia nie może być uznany jako ograniczenie prawa dostępu do sądu, które jest sprzeczne z art. 6 ust. 1 Konwencji.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 6 kwietnia 2006 r. w sprawie Stankiewicz v. Polska (LEX nr 176845) wyraził pogląd, że zasady ustalone przez orzecznictwo Trybunału w odniesieniu do prawa dostępu do sądu (art. 6 ust.

1 Konwencji) - wysokość opłat sądowych oceniana w okolicznościach danej sprawy, włącznie z możliwościami ich uiszczenia przez skarżących wraz z etapem postępowania, w którym takie ograniczenie zostało nałożone, są czynnikami, które mają zasadnicze znaczenie przy rozstrzyganiu, czy osoba mogła wykonywać swoje prawo dostępu do sądu. W kontekście art. 6 ust. 1 Konwencji powinien być interpretowany art. 98 ust. 2 polskiego kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę cywilną jest zazwyczaj zobowiązana do zwrócenia kosztów procesu stronie wygrywającej z zastrzeżeniem, iż koszty te były "niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony".

W ocenie Sądu Najwyższego nadmierna wysokość kosztów procesu może być potraktowana, w konkretnej sytuacji, jako ograniczenie prawa do sądu, o którym stanowi art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zmianami). Dotyczy to przede wszystkim opłat sądowych. Strona wnosząca apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji powinna z należytą starannością rozważyć kwestię kosztów zastępstwa prawnego strony przeciwnej w aspekcie obiektywnej szansy wygrania sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Obciążenie strony, nawet wysokimi kosztami zastępstwa prawnego w drugiej instancji, co do zasady nie narusza bowiem prawa do Sądu, o którym mowa w art. 6 cytowanej wyżej Konwencji.

W tym kontekście należy podnieść, że powódki były w procesie reprezentowane przez profesjonalną kancelarię adwokatów i radców prawnych, która mogła udzielić im wyczerpującej i obiektywnie uzasadnionej informacji i porady prawnej odnośnie celowości wytoczenia powództw, a także o obiektywnej możliwości wygrania sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Powoływanie się więc w zażaleniu na subiektywne przekonanie powódek o słuszności ich roszczeń powinno być weryfikowane przez profesjonalną obsługę prawną, świadczoną przez tych adwokatów i radców prawnych. Uwagi te odnoszą się również do celowości wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego i kosztów zastępstwa prawnego z tym związanych.

Odnośnie do możliwości zastosowania art. 102 k.p.c., pełnomocnik powódek wskazuje w zażaleniu, że powódkom została wypowiedziana umowa o

pracę z dniem 31 sierpnia 2009 r. Mimo podejmowanych prób do chwili obecnej nie mogą one znaleźć zatrudnienia. Obecnie pobierają świadczenia dla bezrobotnych, jedynie powódka M. S. pobiera świadczenie rehabilitacyjne. Za wyjątkiem powódki B. Sz. pozostałe powódki są osobami samotnymi, przy czym powódka B. S. ma dodatkowo na utrzymaniu osiemnastoletnią córkę. Obarczenie każdej z powódek kwotą 900 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania sądowego stanowi dla nich duże obciążenie finansowe.

Sąd Najwyższy uznał, że oprócz okoliczności wymienionych przez pełnomocnika powódek należy przy subsumcji art. 102 k.p.c. uwzględnić fakt, że wszystkim powódkom pracodawca wypłacił bardzo wysokie odprawy. Z uzasadnienia Sądu Okręgowego wynika, że z tytułu rozwiązania umów o pracę powódki otrzymały odprawy w wysokości 46.099,92 zł za złamanie pakietu socjalnego, dwumiesięczne odszkodowania za skrócenie okresu wypowiedzenia oraz odprawy wynikające z ustawy rozwiązywaniu umów o pracę z przyczyn niedotyczących pracowników - łącznie w wysokości: 60.609,67 zł – J. J. i B. Sz., 60.711.82 zł – B. S., 61.010.37 zł - M. S. Biorąc te kwoty pod uwagę oraz fakt, że obecnie powódki otrzymują środki finansowe na bieżące utrzymanie – zasądzone przez Sąd Okręgowy kwoty zastępstwa procesowego nie stanowiły nadmiernego obciążenia finansowego, które uzasadniałoby zastosowanie art. 102 k.p.c. lub mogłyby uzasadniać zarzut naruszenia art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.

Nieco odmienna sytuacja występuje natomiast odnośnie do roszczenia pełnomocnika pozwanego w przedmiocie kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu zażaleniowym. Biorąc pod uwagę już zasądzone na rzecz powódek koszty procesu Sąd Najwyższy uznał, że w obecnej sytuacji życiowej, rodzinnej i finansowej powódek właściwe będzie obciążenie ich, stosownie do art. 102 k.p.c., połową kosztów zastępstwa prawnego, przewidzianych w §12 ust. 2 pkt 2 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c., postanowił jak w sentencji.